

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN YAZILI BASIN SEKTÖRÜNDEKİ YANSIMALARI VE HABER-DİZGİ-BASKI SERVİSLERİNDEKİ UYGULANIŞI

Ar. Gr. Ali Murat VURAL*

YAZILI BASININ GELİŞMESİ

Gutenberg'in 1440 yılındaki büyük buluşu basılı araçların geniş ölçüde kullanılmasını, kitle haberleşmesinin karşılıklı ilişki şeklinden çıkarak, kalabalık grupları kapsamasını, daha doğru bir deyişle kolaylaşmasını ve yayılmasını sağlamıştır.

Milattan önceki yıllarda kayalara, taşlara, daha sonra tabletlere, bunu izleyen yıllarda papirüsler üzerine yazılan yazılar, bunların ne kadar zamanda yazıldığı ve bu yazıları çoğaltmanın veya geniş kitlelere ulaştırmanın güçlüğü düşünülürse, matbaanın bulunuşunun ne kadar önemli bir olay olduğu daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Kitaptan dergiye doğru gelişen kitle haberleşmesi akımı, 17. yüzyılın başında çok daha etkili bir araç olan, gazetenin ortaya çıkmasıyla yeni boyutlara ulaşmıştır. Gazete ve dergilerin hızla yayınlamaya başlamasıyla çeşitli haber ve görüşler de daha büyük süratle kitlelere ulaşmıştır. 18. yüzyılın ilk yarısında Boston'da çıkan Independent Advertiser ve Boston Gazette adlı gazetelerin bağım-

(*) İletişim Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi

sızlık düşüncesinin halka yayılmasında üstlendiği görev ve bu görevi yerine getirirken ulaştığı başarı noktası gazetelerin bir fikir veya imajı kitlelere yaymadaki etkinliğine en iyi örneklerden biridir. Önceleri daha çok siyasi amaçlı propaganda, daha sonra reklam ve son yüzyıl içinde de halkla ilişkiler alanında ilk başvuru alanı haline gelen gazetelerin teknolojik yeniliklerle güçlenmesi etkinliğini arttırmıştır (1).

Tipo ve tıfduruk baskı sistemlerinin getirdiği güçlükler, gazetesinin hazırlanmasında ki uzun zaman kayıpları ve ortaya çıkardığı güçlükler ofset baskı (düz baskı) teknolojisinin gelişmesiyle ortadan kalkmıştır. Ofset baskı sistemiyle tipodan ofsete geçişte sıcak dizginin (entertip-linotip) yerini soğuk dizgi sistemi (IBM-Foto Dizgi), kurşun hurufatın yerini elektronik baskı makinaları, mürettiphanenin yerini pikaj servisi, çemberin, teknenin yerini pikaj kartonu, kurşun kalıpların yerini plate (çinko kalıplar) almıştır.

Ofset baskı tekniği ile günlük basılan gazete miktarı büyük ölçüde artmış, artan tiraj gazetelerin daha ücra köşelere ulaşmasını, baskı öncesi hazırlık aşamasının kısılması da gazetelerin daha taze haber vermesini sağlamıştır.

Ana görevi haber ve bilgi vermek, eğitmek ve eğlendirmek olan basın, denetim ve eleştirinin yanında, kamuoyunun oluşmasında ve açıklanmasında üstlendiği rol, ulaştığı kitleler genişledikçe daha da büyük bir önem kazanmıştır. Basın bütün bunları gelişen teknolojiye paralel olarak yaşamıştır. Özellikle siyah beyaz baskıdan renkli baskıya geçişte gazeteler yeni okuyucular kazanmış, tanıtım faaliyetlerinde daha büyük etkinlik sağlamıştır. Özellikle satınalma güdüsünü arttırmak ve belli bir mala yöneltmek için yapılan reklam faaliyetlerinde, gazetelerden satın alınan bölümlere tanıtılacak malın albani, renk renk fotoğrafları basılarak, kısa öz sloganlarla hedefe ulaşma amaçlanmıştır.

Teleks, telefoto, fax gibi araçlarla daha çabuk haber ve resim alma, haberleşme uyduları ile çok uzak mesafeler arasında bile sayfa gönderme gibi olanaklar sağlayan teknik gelişmelerle, okuyucuya daha çabuk, daha doyurucu daha güzel gazeteler sunulması, hatta bir basın endüstrisinin doğması, tanıtım faaliyetlerini de kolaylaş-

(1) NAHİDE GÖKALP, Basın Yoluyla Tanıtımın Etkileri, Düşünceler, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi, İzmir, Şubat 1990, s. 149-150.

tırmış daha etkin hale getirmiştir. Gazetelerin; dizgi, mizampaj, hatta baskı aşamasında bilgisayar sistemlerinden yararlanması, bütün işlemleri akıl almaz bir şekilde hızlandırmıştır (2).

YAZILI BASINDA İLK TEKNOLOJİK GELİŞMELERE DOĞRU

19. yy da gazete teknolojisine ilişkin yapılanmanın başladığı süreç hayret edilecek düzeyde bir uyanışa geçmiştir. Medeniyet mucizelerinden biri olarak kabul edilen gazeteler de, bilgisayar çağının başlangıcına baktığımızda, daha önceleri oldukça, kirli ve iş güclüğü ile yoğun gürültünün hakim olduğu baskı aşamalarından kurtulduğu görülebilir. Bir malzeme değişik iş bölümlerinde çalışanlarca tekrar tekrar kopye edilerek kullanılırdı. Yeni teknolojinin yerleşmesi süresince, gazetelerin değişen üretim sistemlerinde, klişelerin doğallığı kafamızda önemli bir yer tuttu. Bir gazete sayfasının yaratılması pek çok uzmanlaşmış bilgili kişinin bir araya gelmesiyle mümkün olabilmekteydi. Oysa bugün, bilgisayar halihazırda ve gelecekte tüm bu insanlara duyulan ihtiyacı ve yapıyı ortadan kaldırarak herşeyi mümkün kılacaktır ve yapıyı daha hızlı geliştirebilecektir.

Gazete teknolojisinin organizasyonu, halkın okuma hakkındaki düşünceleri ile ilgilidir. Gazetenin meydana gelişi, oluşum yöntemi, kitabinkinden daha yavaştır. Tarih boyunca bir kitap gibi yaşamına başlamasına rağmen, o bir haber kitabıdır. Gazete var olan işlenmemiş bilgiye doğrudan bakış açısı ile yaklaşır. Gazete endüstrisindeki hızlı değişiklik gazetelerin içeriğinin hazırlanmasına ilişkin pekçok alternatifi getirdiği için, birinci derecede motivasyon aracı bile olmaktadır. Bilgisayarlar otomatik olarak klişeleri ortadan kaldırarak, lazerlerle gerekli baskı kalıbını hazırlayabilecekler, fotoğraflar ve yazılar elektronik olarak gazeteye basılacaklardır. Bu sistemle gazetelerin hazırlanmasından dağıtılmasına ve adreslenmesine kadar her bölge için ayrı ayrı işlem gerçekleştirilebilecektir (3).

TEKNOLOJİ İÇİN GEREKLİ OLAN GAZETE İÇİ YAPILANMA

Bir gazetenin başlıca hedeflerinin; haber toplamak, değerlendirmek, basmak olduğu kabul edilirse, bunları en doğru şekilde ger-

(2) A.g.k., s. 150-151.

(3) ANTHONY SMITH, Goodbye Gutenberg The Newspaper Revolution of the 1980's, Oxford University Press, New York-Oxford. 1980, s. 86-87.

çıkartırebilmek için teknolojik gelişmelerden yararlanmak zorunda olduğumuzu da kabul etmeliyiz.

Türkiye de matbaanın, Gutenberg'den 270 yıl sonra kurulduğu düşünülürse, bugünkü basınıımızın arayı oldukça başarılı bir şekilde kapadığını kimse inkar edemez. Aslında; ülkemizde gelişlerinin 500. yılını kutlayan musevi vatandaşlarımız, Kristof Kolomb'un Kûba sahillerine çıktığı yıl İstanbul da ilk baskıyı yapmışlardı, ama İbrahim Müteferrika ilk Türkçe Kitap olarak Vankulu Sözlüğünü 235 yıl geçtikten sonra yani 1727 de basmıştı.

O günden bugüne, yani tek hurufattan digitize font'a kolay gelinmedi. Bazı insanlar sürekli çalışıp buluş yaptılar bazıları da bu buluşları kullandılar. Bu uygulamaların başarısı, ancak bilgi ve eğitim ile mesleğimizin vazgeçilmez elemanlarıdır.

Çağdaş teknoloji'nin önemini ve sağladığı üstünlükleri anlayabilmek için bir gazetenin sahip olması gereken niteliklerden söz etmek yerinde olur.

1- Güvenlik: Bir gazetede haber akışı içinde mutlak güvenliğin sağlanması şarttır. Dış haberlerle ilgili muhabirin üzerinde çalıştığı bir konunun diğer muhabirler tarafından bilinmemesi gerekebilir. Veya bir polis muhabirinin kesin sonuç alınıncaya kadar yaptığı çalışmanın gizli kalması istenebilir. Oysa daktilo makinesinde takılı bir kağıt üzerinde yazılı olanları oradan geçen herkes okuyabilir. Veya o kağıtlar bir başkasının masasının üstünde bekletilirken dikkat çekebilir.

İşte bilgisayarlı sistemlerde bu mümkün değildir. Yani her muhabir kendi terminalinde yazdığından sorumludur. Terminalinin başından ayrılırken bir düğmeye basarak ekrandaki görüntüyü kaybedebilir. Her terminalin ayrı bir güvenliک kodu olduğundan kimse bir başkasının terminaline giremez. Böylece tam bir gizlilik sağlanmış olur.

2- Bilgi Kaynağı: Muhabirlerin veya yazarların konularını işlerken daima ek bilgilere ihtiyaçları vardır. Bu bilgiler arşivlerden ya da diğer kişilerden elde edilebilir. Örneğin, depremlerle ilgili istatistik veriler, araştırılarak bulunabilir. Spor muhabiri skandal bir haberi magazin muhabirinden sorarak öğrenebilir.

İşte bilgisayarlı sistemlerde, bütün bu bilgi araştırmaları veya bilgi alışverişleri terminaller arasında gerçekleştirilebilir. Yani hangi

terminallerin iletişim halinde olabileceğine, gazetenin üst yönetimi karar verir ve o muhabirler birbirlerinin güvenlik kodlarını bildiklerinden terminallerine giriş yapar ve bilgiyi kendi ekranlarına çağırabilirler. Ayrıca elektronik arşivden yararlanarak gerekli araştırma anında yapılabilir.

3- İş Akışı: Bir gazetede koordinasyon çok önemlidir. Muhabirlerin birbirleriyle iletişimi, yazı işleri müdürlerinin denetimi, yapacakları değişiklikler ve sayfa sekreterlerinin çalışmaları tam bir uyum içinde olmazsa, gazete içinde karmaşa doğar ve yanlışlıklar meydana gelir. Gazetelerde düzensizlik gibi görünen fakat aksama-dan yürümesi gereken bir düzenin varlığı ve korunması şarttır.

İşte bilgisayar sisteminde bu iş akışı en çabuk, en kolay ve en temiz bir şekilde gerçekleşir. Çabuktur, çünkü bu iletişim terminaller arasındadır. Kolaydır, çünkü sadece bir kaç düğmeye basarak sonuca ulaşılır. Temizdir, elden ele dolaşan kağıt parçacıkları, ele bulaşan mürekkepler yoktur.

4- Denetim Kolaylığı: Gazetelerde baştan sona kadar üretimin kontrol altında tutulması en başta gelen koşuldur. Saate karşı bir koşunun sürdüğü gazetede sorumlu yazı işleri müdürü, genel yayın yönetmeni veya teknik müdür, tek tek veya koordinasyon içinde olayı adım adım izlemek zorundadırlar. Çünkü baskının zamanında başlaması hiçbir şekilde engellenemez.

İşte bilgisayar sisteminde, haber kaynakları, güvenlik, gizlilik, sayfa mizanpajı, arşiv, son dakika haberlerinin sayfaya girmesi ve baskıya geçiş en sağlıklı bir şekilde sağlanabilir. Çünkü sayfa hazırlanmış olsa bile bilgisayarın hafızasında bekletilmektedir. İstendiği anda tekrar ekrana çağrılıp gereken değişiklikler yapıldıktan sonra çıkış makinesine gönderilir. Yani ilk haberin girişinden tam sayfa film çıkışına kadar her şey kontrolümüz altındadır.

5- Zaman: Gazete demek zaman demektir. İşlem süresini kısaltmak, haber araştırma süresini arttırmaktır önemli olan. Daktiloda haber yazarken yanlış yapıp yeni kağıt takmak, arşivden bir bilgiyi bulmak için eski gazete sayfalarını çevirmek, sayfa mizanpajını gelen haberlere göre yenilemek, tümü zaman kaybettiren faktörlerdir. İşte bilgisayar sistemleri, işlem hızı, ekranlarda yapılan grafik çalışmaları, iş akışındaki doğruluk sonuçta bize sürat kazandırır. Geleşen teknolojiden yararlanarak şehirlerarası, ülkeler arası iletişimi de gerçekleştirmek mümkündür.

Terminaller arası bilgi alışverişi sadece aynı bina içinde değil, şehirden şehire de yapılabilir. İstanbul'da hazırlanan sayfa 1 dakikada Adana'ya transfer edilebilir. Amerika'daki veya Japonya'daki bir oyunun fotoğrafları 15 dakika sonra İstanbul'daki ekranda görülebilir ve aralarından istediklerimiz seçilebilir. Bu nedenle, Wire Service dediğimiz bilgisayarlı sistemler bizi Reuter, AFP, AP, UPI, RITA gibi uluslararası haber ajanslarıyla yakınlaştırır. Böylece zamandan tasarruf konusunda varılan sonuç ihmal edilecek gibi değildir.

6- Personel: Bilgisayarlı sistemlerin kullanıldığı gazetelerde personel sayısında da azalma vardır. Buna karşın çalışanlar daha eğitimli insanlardır.

7- Kalite: Elektronik tabanlı ve bilgisayar kontrollü sistemlerin basın sektöründe yer almasıyla birlikte, üretimde sadece hız bakımından değil kalite bakımından da büyük aşamalar kaydedildi. Özellikle renkli resimlerde elektronik renk ayırımı makinelerinden ve Apple Macintosh bilgisayarlarından çok kaliteli sonuçlar alınmaktadır.

Film dizgi makineleri sadece metin dizgisi yapmakla kalmıyor aynı zamanda siyah-beyaz veya renkli resim çıkışları da veriyor. Cm. başına düşen nokta adetleri 3500'lere kadar yükselerek tram değerlerini arttırıyor. En büyük puntolarda bile harf kalitesinde herhangi bir kayıp sözkonusu değildir. İşte bilgisayar sistemlerin kaliteye katkısına sadece birkaç örnek.

8- Ergonomi: Bu sözcük, elektronik cihazlarla donatılmış bilgisayarlı çalışma ortamının, insan sağlığı için en uygun ve rahat çevre koşullarında gerçekleşmesinin ifadesidir. Yani tozdan ve dumanlardan arınmış bir odada, normal suhnet ve nem oranında, rahatça oturulan bir iskemlede çalışabilme kolaylığı sağlanmalıdır.

9- Ekonomi: Bilgisayarlı sistemlerin düşük maliyetli olduğu söylenemez. İlk yatırımlarda maliyet yüksektir. Fakat uzun vadede sonuç ekonomik olarak nitelendirilebilir. Çünkü; sistemler gelecekteki yeniliklere açıktır. Küçük ilavelerle sistem genişletilebilir. Basit bir sistemle başlamak mümkün, seçenekler geniştir.

Bir macintosh veya PC giriş ünitesi ile A4 boyutunda printer (yazıcı) veya rekorder (filmdizgi) çıkış ünitesi başlangıç olabilir. Bu küçük sistemden alınan randıman, yapılan yatırımı karşılayacaktır ve çağdaş teknolojiye adım atılmış olacaktır.

Anlatılmaya çalışılan özellikler normal olarak her gazete için geçerlidir. Fakat ülkemizdeki uygulamaları daha çok birkaç büyük gazetede mevcuttur. Bu bir kaç gazete, çağdaş teknolojiyi bünyelerinde gerçekleştirmeyi başarmışlar, eğitimlerini sürekli olarak yenilemişler, uluslararası fuarlarda ve seminerlerde görgülerini arttırmışlar ve teknolojik mantık ve anlayışlarını üst düzeyde tutmayı sürdürebilmişlerdir. Esasen teknolojiye yaklaşım, bir gazetenin yalnız teknik personeli tarafından değil, operatör ve yazı işleri kadrolarınca da benimsenmelidir. Aksi halde meydana gelecek bir uyumsuzluğu bilgisayar sistemi kabul etmez ve aksamalar başlar. O zaman da sistemin işe yaramaz olduğu söylentileri çıkar (4).

BİLGİSAYAR TEKNOLOJİSİNDEN ÖNCEKİ YENİLENMİŞ TEKNİKLER

Geleneksel ve yeni teknolojilerin arasındaki farklılıkları rahat bir şekilde görebiliriz. Bölümler arası olan temel operasyonlar sınıflandırılmıştır ki bunlar da tasarımcıların kurduğu ve geliştirdiği yönere meğil göstermektedirler. Yalnızca bazı aktivitelerde eskiden yeniye doğru bir değişim yapılmış ve kimi eski aktiviteler ortadan kaldırılmıştır. Örneğin gazetelerin dizgi odaları eski sistemlerden arındırılmış ve tamamen yeni teknolojiye ayak uydurmuştur. Eski sistemlerde kurşun hazırlanır daha sonra kopyeler (nüshalar) kesim masasına giderdi. Bu, dizgi odasındaki birinci sayfayı oluşturuyordu. Burada bölümlere ayrılır ve farklı typesetter'lara dağıtılırdı. Bu dağıtımdan sonra yeniden monte edilir ve toplanırlardı. Metinler ve kurşunlar değişik operatörlere giderdi, çünkü her birinin özel type'larda, hacimlerde ve stillerde hazırlanması gerekmektedir. (Metal harf ve işaretler gibi). Linotype makinalarında hurufatlar yerleştirilir, yerlerine konurdu. Bu makinaların klavyeleri vardır ve bu klavyelerde matris dizileri veya metal kalıplar toplanır. Operatörler kendi hurufatlarını ve satırlarını geliştirirler ve kendi tirelemelerini veya boşluklarını istedikleri ya da gerekli olan yerlere yerleştirirler. Daha sonra anahtar tuşa basarak matrislerin satırlarındaki başlıkların akması başlar ki bu sırada kullanılan metal kutu otomatik olarak kaldırılır ve yatırılır. Bütün bu süreçte sıcak metal dizgi sistemi kullanılır. Orjinal matrisler

(4) TUNÇER SEZERGİL, Çağdaş Teknolojik Gelişmeler ve Anadolu Basını, Yerel Basın Kurultayı, Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları-2, Adana, 1992, s. 119-123.

daha sonra yeniden dağıtılır ve tekrar kullanılır. Elle kullanılan oldukça geniş hurufat hacimleri olmasına rağmen, başlıklarda da yine aynı ya da benzer metodlar uygulanır.

Typesetter'ların dakikada 5 satır hurufat yerleştirebilmeleri ve aşağı yukarı her iki dakikada bir yapılan hataları göstermeleri bu makinelerin avantajı olarak kabul edilir. İkinci Dünya Savaşının hemen ardından yazı makinalarının (typesetting) hızı artırıldı. Çünkü şerit kağıtlar kullanılmaya başlandı ve kullanılan bu şerit kağıtlar yazı makinalarının hızını da artırdı. Teknisyen, kağıdın üzerini zımbalamak için klavye kullanır ve daha sonra linotype makinasının içine sürer ve tirelemeler otomatik olarak düzenlenir. Şerit kullanmakla teknisyen dakikada 10 ile 50 arasında satır üretebilir ve bu da işlemin yüzde kırk oranında daha kısa bir zamanda tamamlanmasını sağlar. Metin kurşun kalıba yerleştirildikten sonra baskının düzeltici olan kişilerin olduğu yere yani prova (proofpress) baskının yapıldığı yere gider. Burada düzeltmeler baskıların hatalarını kontrol ederler. Ve değişikliklerin yapıldığı kısma gönderir. Burada konunun uzmanları prova baskıyı okur ve düzeltmeleri yapar ve bu kısımda tüm hatalar (satırlardaki) düzeltilir. Bu süreç bir kaç kez tekrarlanabilir. Hataları düzeltilmiş olan hurufatlar sayfa mizanpajı kısmına gönderilir. Bu kısımda parçalar kesilir ve metal sayfa formlarının üzerine konur. Mizanpaj oldukça ustalık ve zaman isteyen bir aktivitedir. Bu aşamada uygun fotoğraflar ve reklamlar sayfaya konur. Bu fotoğraflar çinko kullanılarak oyma klişelerden çıkarılmışlardır ve son tamamlamalar-düzeltilmeler yapılırken sayfaya sıkıştırılır. Sayfanın şekli, basılan gerçek sayfanın ayna görüntüsüdür. Daha sonraki aşamada ise keçeleme süreci büyük baskıların uygulanabilirliği ve kağıt kalıpların yapıldığı değişik kağıt makineler yer alıyor.

Yazılı basının malzemesi olan silindirler kalıpların şekline göre eğilendirilir. Daha sonra biçimli bir şekilde kesilir. Keçeler sonra, ağır silindir şeklindeki kurşun plakaların ve basınçlı kurşunun yer aldığı stereotype makinelerine gönderilir. Eğer birden fazla baskı kullanılacaksa mutlaka kopyaları çıkartılmalıdır. Bu yolla yapılan metal plakalar daha ağır bir çalışma temposu istemektedir ama çok ucuz araçların kullanılmasıyla, bütün kurşunlar daha sonraki işlemlerde de kullanılır. Geleneksel baskılarda, letterpress makinelerinin silindirleri üzerine, metal silindir şeklindeki levhalar hazırlanır. Modern letterpress makinelerinde saatte 70.000 kopya basılabilir. Kesme ve kırma aşamalarında, toplama ve yığma işlemleri, işin devrini tamamlar.

Bu geleneksel baskı metodunun incelenmesinde 3 aşama tanımlanmalıdır. 1- Üretim süreci içerisinde büyük oranda emek tüketiliyor. Hatta küçük gazetelerin üretiminde bile sıkıcı-kirli ve sağlıklı değildir. Oldukça emek harcanan bir süreçtir. 2- Güçlü iş organizasyonlarının yapılması gerekmektedir. Kişilerin yeteneklerinin aksaması yerel tartışmalara dönüşebiliyor ve bu da işin bölünmesine sebep olabiliyor. 3- Baskının temel maddesi olan-editorial copy'de baskı sürecinin değişik bölümlerinde tekrar tekrar laid out işleminin yapılmasını gerektiriyor.

Sterotype levhalarda gazetelerin neden karmaşık bir formda olduğu tanımlandı. Çünkü bu levhalar gazetelerde kullanılan değişik elementlerin (üzerine değişik şekillerde renklendirilmiş olan spotların) erimesine yolaçar. Levhaların kendi kendisini yoğunlaştırmasında ve levhaların yapılmasında yeni teknoloji süreci kolaylıklar sağlamaktadır.

Bu noktada gazeteler şekilleriyle birlikte değiştirilmeye başlandı. Gerçekte Amerikan Gazete Endüstrilerinin problemlerini çözmek için temel bilgisayar teknolojileri konularında çözümler aramaları gazetelerin kendilerini tamamen değiştirmelerinin gerçek sebebi oldu.

Batı kültüründe baskı işlemlerinin geliştirilmesi üretim sırasında karşılaşılan sorunların tamamen ortadan kaldırılmasını amaçlamak üzere ilk kez kullanılmaya başlandı. Daha sonra üretilen teknoloji ile kitap basımları işleminde çağ atlandı. Yeni aletlerin kullanılmasıyla yeni yazılı kültür biçimlenerek yeniden ortaya çıktı. Yeni gazete teknolojisinin özünü soğuk hurufat ve sıcak baskı sürecinin kaldırılması olarak tanımlayabiliriz. Yeni baskı görüntüleri fotoğraflı olarak meydana getirildi. Böylelikle bilgisayarla beraber açık olarak görünüyor ki daha fazla hıza ulaşıldı. Bilgisayarın anlamı açıkca hız olarak kabul edildi (5).

VE BUGÜN KULLANILAN ÇAĞDAŞ TEKNOLOJİ

Konumuz gazete üretiminin haber yazı ve fotoğraf olarak Yazı İşlerinden teknik servislere tesliminden basılmış gazete olarak kamyonu yüklenişine kadar olan bölümü olduğu için işe işletme akışı ile başlamalıyız.

(5) ANTHONY SMİTH, Newspaper and Democracy, The Massachusetts Institute of Technology Press, 1980, s. 17-22.

Bugün örnek olarak Hürriyet Gazetesi'nde uygulanan iş akışını görmek mümkün. Bugün diyoruz çünkü bu iş akışı teknolojinin gelişmesiyle değişip daha kısalmaya mahkumdur. Bu şimdikiye kadar böyle olmuş ve bundan sonra da böyle olacaktır.

Laboratuvar bölümü renkli ve siyah beyaz filmlerin yıkandığı, bazı film çekimlerinin organize edildiği, renkliden siyah-beyaz karta işi tekrar geri alıp içlerinden seçim yaptığı yerdir. Renk ayırım kısmı ise Yazı İşlerinden seçimi yapılan renkli diaların gönderilip Ofset baskı tekniğine göre magenta, cyan, sarı, ve siyah renklerine ayrıldığı yerdir. Hürriyet Gazetesi'nde bu iş tamamen otomatik renk ayırıcılar vasıtasıyla yapılır ve günlük ortalama ayrılan renkli dia 100'ü bulmaktadır. Bu da Türkiye'de bir atölyeden çıkan en yüksek iş kapasitesidir. KAMERA kısmı ise yine direkt Yazı İşlerinden gelen noktalı veya noktasız işlerin çekimini yürüten bir servistir. Buraya gönderilen siyah beyaz fotoğrafların noktalanması ve büyütülüp ufaltılması ve ayrıca noktasız işlerin istenilen ebatlarda çekilmesi işlevini görür. ELEKTRONİK DİZGİ ise Yazı İşleri tarafından verilen yazı ve başlıkların istenilen genişlik ölçülerinde yine belirlenen karakter ve punto ölçülerinde dizilip, DÜZELTME servisine gönderilmesi ve düzeltme servisinden geldikten sonra düzeltmeleri yapılarak pikaj servisine teslimini yapan bölümdür.

VERTİKAL KAMERA, esasında tamamen kamera servisinin işlevi içerisinde olan bir servistir. Görevleri, grafik servisi tarafından yapılan grafik işlemlerinin pozitifden pozitive karta çekimi ve YAZI İŞLERİ ve İLAN SERVİSLERİ tarafından istenen kamera işlerini kendi bünyeleri içinde çözümünü sağlar.

Gerek vertikal kamerada gerekse dizgide yapılan işlerin toplandığı yer PİKAJ SERVİSİ'dir. Burada yapılan yazı işlerinin ve ilanların hazırladığı sayfa mizanpajına göre yazı ve resim başlıklarının gerekli yerlere konması, yapılacak düzeltmelerin yapılması işlevi görülür ve buradan filme dönüştürülmek üzere KAMERA SERVİSİNE gönderilir.

Kamera servisinden ve renk ayırma servisinden gelen sayfa resim ve renk ayırmaların birleştiği ve baskıya hazır duruma getirildiği yer MONTAJ SERVİSİ'dir. Burada sayfalar baskının istediği düzende ışıklı masalar üzerinde renkli ve siyah-beyaz sayfalar olarak astroton üzerinde yerleştirilerek negatif olarak gerekli işlem-

ler yapıldıktan sonra hazırlanarak gerek SAYFA NAKLİNE gerekse KALIP SERVİSLERİNE gönderilir.

Ankara Adana ve İzmir'de bulunan baskı ünitelerinde gazete hazırlanış ve baskı işlemi sayfa nakli denilen telefon hatlarından faydalanılarak diğer matbaalara geçilen sayfalar yardımıyla olur. Bu sayfalar diğer şehirlere geçilirken aynı zamanda kalıp servisine inerek hassaslandırıcı sürülmüş aliminyum plakalar üzerine pozlandırılarak baskıya hazır duruma getirilir.

Çok genel olarak bu servislerin kullandığı malzemelere bir göz atalım. **MALZEMELER: Hassas Olmayanlar:** Pikaaj Karton, Mum, Fon Karton, Seloteyp, Kretuar, Pika Cetveli, Hesap Çarkı, Kırmızı Lamba, Aptek, Fırça, Sünger, Tram, Aliminyum Levha, Astrolon, Tüm Geliştirici Kimyasal İlaçlar.

Hassas Olanlar: Film, Kağıt, Dizgi Kağıdı, Kalıp Emülsiyonudur.

ÇAĞDAŞ TEKNOLOJİDE DİZGİ SİSTEMİ

Çok eskilere döndüğümüzde dizgi işlemi elle harfleri sıralamak suretiyle yapılırdı. Zamanla bu işlem yerini entertype-linotype kurşunla dizgi sistemine bırakmıştır. Bu sistemde de başlıklar yine elle dizilmekte ve resimler klişe olarak hazırlanmaktaydı ve bunun hem zaman açısından hem tashihi açısından ne kadar zor bir olay olduğunu tahmin etmek bugünün çalışanları için çok kolay bir olaydır. I.B.M denen toplu daktilo makinelerine ofset baskı sistemine geçilmesiyle başlanmış ve o zaman için oldukça hızlı olan bu makineler, yerini hemen Elektronik Dizgi sistemine bırakmıştır. Bunlar ekran hafızasına sahip ışığa hassas materyaller, yazı yazılan operatör hızında çalışan makinelerdir ve bunlara birinci nesil makineler denmiştir. Bu makineler uzun yıllar ihtiyaca karşılık verebilmişlerdir. Bugün de birçok yayın organını çıkartmaktadır. Bunlara takılan karakter şablonu, ne tip ve kaç punto karaktere sahipse onun haricinde birşey elde etmek imkansızdı. Aynı zamanda başlık ve dizgi makinaları şeklinde ikiye ayrılma zorunluluğu vardı. İkinci nesil dediğimiz, dakikada 80 satır dizebilen yeni bir karakter şablonu ile karakter oluşturan ekranlı makinalar çıkmış ve bunlar da iç hafıza sistemi 256 bin karakter olduğundan metinleri floppy disketlerinden 1 milyon karakter kapasitesinde olan, bilgi tutma plakaları üzerine kaydedip, daha sonra kullanılabilirdi için bu makinede 36 puntoya kadar, aynı karakterden dizme imkanına belirli kodlar yardımıyla, yazıya isteni-

len şekli verme olanağı vardı. Bu tip makinalar, Off-line tabir edilen bir çıkış ünitesinde, bir kaç terminal yardımıyla çalışabilen ve eskiye nazaran çok hızlı olan sistemlerdir. Teknolojinin hızlı gelişmesiyle birlikte yerlerini hemen üçüncü nesil tabir edilen dizgi sistemlerine bırakmışlardır. Bunlarla birlikte sayfa düzenleme sistemleri de gelmiş, tabloid boyda resim ve özel işaret yerleri boş bırakılarak 70 pika genişliğinde sayfa çıkartma olanağı doğmuştur. Üçüncü nesil elektronik dizgi sistemleri ile beraber yazı ve ilan dizgi sistemlerinde kompütür'e dönüşülmüş ve herşeyin gazetenin kendi kullanım isteklerine ve kendi sistemlerine göre programları yapılmış, hafıza olarak 20 milyon karakter civarında tutma kapasitesi olan hafıza üniteleri kalitesi iyi olmakla birlikte, resim ve özel işaretleri de tutma olanağına sahip olunmuştur.

Yazı işleri kısmında kullanılan terminaller direkt kompütüre bağlı olan terminallerdir. Yazılan yazılar düz yazı şeklinde, yazı yazmadan ekrana gelen bir kaç sorudan oluşan menüyü doldurmakla başlayıp yazı bitiminde belirli bir yolla kompütüre gönderilir. Ayrıca tüm teleksler kompütüre bağlı olarak çalışır ve gelen teleksler direkt kompütüre gider ve bunlar gelen ajans ve konusuna göre klasifike edilir. Bu gelen telekslerin ilk iki satırı liste olarak kompütürde bulunur. İstenildiği anda bu listeden seçim yapılarak haberin tamamı ekrana çağrılır. Ayrıca daktilo tipindeki seyyar vericilerle olay yerinden yazı yazıp bu yazıyı kendi ekranında okuyan ayrıca yan tarafında bulunan printer vasıtasıyla yazdığı yazının kopyasını alabilen ve üzerinde bulunan mini kasetlere de 25 bin karakter yaklaşık 15 dosya kağıdı tutma imkanına sahip bu terminallerin ağırlığı 8,5 kg. dir. Bunlarla olay yerinde veya gazete dışında yazılan bir yazı normal telefon hattı vasıtasıyla, ya direkt kompütüre ya da bu tip makineye saniyede 30 karakter gönderebilme imkanına sahiptir. Kompütüre yazı işleri ile gelen tüm bilgiler, haber, değerlendirilen servis tarafından toplanıp kullanılacak haberin aynı terminalde eski yazı bir tarafta, yeni yazı diğer bir tarafta tashih'i yapıp hangi sayfada yapılacaksa oraya gönderilir. Ayrıca bu tip terminaller, akıllı terminaller olarak adlandırılır. Burada yazı çeşidi ve ölçüsü belirlenebilir. Bundan sonra iş sayfa mizanpajına gelmiştir. Şu anda tam sayfa ebadında yani 60X40 cm. ebadında ekran yapılmadıysa bile 20X30 cm. ebadında terminallerde tam sayfanın yüzde elli ufaltılmış şeklini ekranda görmemiz mümkündür. Burada işe sayfa taslağı çizilerek başlanır ve istenilen yazı kompütürden çağrılarak istenilen ölçü ve karakterde sayfaya yerleştirilmeye başlanır. Burada hergün

yapılan rutin işlerin hepsi programlanmış olarak yerlerinde durur. Sadece değişecek olan bölümler değişir. İstedığınız yazı veya resmi siyah-beyaz veya renkli olarak istediğimiz ölçüde kompütürden geçerek sayfa mizanpajı ünitesine çağırarak mümkündür.

Siyah-beyaz resimleri kompütüre yerleştirme işlemi siyah-beyaz kameralar vasıtasıyla olmaktadır. Bunlar direkt kompütüre bağlı ünitelerdir. 15X15 cm. ebadındaki bir resmi 30 saniyede taramaktadır. Bunlardaki tek sorun resimlerde taramanın 45 satır/cm üzerine çıkamaması siyah-beyaz işlerde kalite düşümüne neden olmaktadır. Aynı zamanda girişiniz 30X30 cm ile sınırlandırılmış bulunmaktadır.

Renkli resimlerin kompütüre girişi ise iki türlü olmaktadır. Birincisi şu anda mevcut makinaya renk ayırma ilave ünitesi bağlayarak sisteme direkt giriş yapılabilmesidir. Ya da alacağınız yeni bir tip kompütürlü renk ayırma makinesini direkt kompütüre girebilirsiniz. İki şekilde de renklileri istenen ebatta büyütüp, ufaltma, dekopaj işleri, maskeleme işleri ve fırça rötusunu gayet kolaylıkla yapma olanağına sahipsiniz. Renkli resimler hafızada oldukça büyük bir yer tutmaktadır. Bu sistemler için, ya geniş hafızalı kompütürlere ihtiyaç gösterilmekte ya da manyetik bant kullanılmaktadır. Bir manyetik bant yaklaşık üç tane A4 ölçüsünde renk ayırımı tutacak kapasitede manyetik bantları arşivleme imkanı vardır. Görüldüğü gibi burada birkaç özelliğinden bahsetmeye çalıştığımız sistemde insanoğlunun düşünebileceği her türlü teknik kolaylık sağlama imkanı vardır. Hatta sistem kendi hafızası içinde bulunan lügatla ikibinbeşyüz kelime / dakika tashih yapabilme imkanına sahiptir bu da insanoğlunun erişemeyeceği bir sürattir. Bu lügat için sadece 250 bin karakterlik bir hafıza sistemi yeterlidir.

İlan kısmına gelince buradaki iş ilanının gelişinden onun 'klasifike edilmesine hatta bu ilanların kendi işlerinde bile sıralanmasına "örneğin satılık araba ilanlarında arabaların marka veya senelerine göre" kadar yüz çeşit sıralamayı yapan ilanı, belirli ölçüler içine sığdırmaya çalışan ve genel ilanların parasal tutarını kaç satır ve kaç santim tuttuğunu bildiren, kredi kontrolünden hesap durumuna kadar kontrol eden ve hatta özel müşterilere özel tarife uygulayan ve gün sonunda da faturaları çıkaran ve bunun gibi insanın aklına gelebilecek, her türlü kolaylığı sağlayan sistemler geliştirilmiştir. Her türlü çerçeveli ilanları yapma olanağı mevcuttur. Özel çerçeveli ilanlar için, özel kutular yapılmış ve grafik işleri isteyen ilanlar

için de grafik terminalleri kullanarak bunlara elektronik olarak her türlü resim çizme ve yazıya özel şekiller verme imkanı doğmuştur.

SAYFA NAKLİ

Sayfa nakli-"page fax", ismi üstünde olduğu gibi gazete sayfalarını uzak şehirdeki matbaalara nakletmek için kullanılır. Eskiden bu iş uçaklarla halledilirdi. Ancak bu durumda uzak şehirdeki okuyucuların eline geçen gazetede ki haberin tazeliği uçak tarifelerine bağlı olurdu.

Bugün ise gazetenin merkezinde hazırlanan sayfalar, radyolink-uydu veya kısa dalga gibi telekomünikasyon hatlarından yararlanarak diğer matbaalara aktarılmaktadır.

Bu iş için Muirhead firmasının geliştirdiği page fax makineleri kullanılmaktadır. Tüm sayfa nakli sistemi ise üç ayrı makinadan oluşmaktadır.

1- Page fax, 2- Dacom, 3- Modem.

Page Fax ve Dacom alıcı ve verici olarak kullanıldığında farklılıklar gösterir. Buna rağmen her iki taraftaki modemler birbirinin aynıdır.

Bu üç makinanın ayrı ayrı görevleri vardır. 1- Page fax makineleri vericide nakledilecek sayfanın okunmasını yani bilginin data haline getirilmesini alıcıda ise bu bilginin yeniden sayfa haline dönüştürülmesini sağlar. 2- Dacom'lar ise tüm sayfa nakli sistemini otomatik idare eden basit birer elektronik beyindir. 3- Modemlerin görevi de elde edilen bilgileri karşı tarafa göndermek, yani haberleşmeyi sağlamaktır.

RENK AYRIMI

Foto muhabirlerinin olayları resimlemede kullandıkları pankromatik renkli pozitif filmler, yazı işleri sekreteryası tarafından sayfa düzenine göre ebatlandırılarak, Caromo servisine gönderilir. Renk ayrımını elektronik bir cihaz ile değil de basit yoldan kısaca izah edilebilir. Renk ayrımı için üç adet filtre kullanılır. Kırmızı Filtre: cyan rengi, Yeşil Filtre: Magenta rengi, Mavi Filtre: sarı rengi ayırır. Basit yoldan renk ayrımı yapabilmek ve tashih'i azaltmak için üç filtrenin yardımı ile bir pankromatik mask filmi orjinalden kontak

vasıtasıyla pozlandırılır. Geliştirme işleminden sonra orjinalden kontak vasıtasıyla pozlandırılır. Geliştirme işleminden sonra orjinal ve maske üstüste poz edilerek, kırmızı yeşil ve mavi filtrelerle pankromatik renk ayırımı filmi ile yeniden pozlandırılarak cyan magenta ve sarı renk ayırımı filmleri elde edilir. İş bununla bitmemektedir. Her renk ayrı ayrı litho filme tram kullanmak suretiyle noktalanır ve baskıya hazır renk ayrımları elde edilmiş olur.

KALIP SERVİSİ

Ofset baskı tekniğine başlanılması ile birlikte kalıp servislerinde büyük ölçüde değişimler olmuştur. Daha önce kurşuna dökülen ve ağırlıkları yaklaşık 24 kg. olan ağırlıklardan ofset baskı tekniğine dönülmesi ile ağırlığı 350 gr. olan alüminyum plakalar üzerine sayfalar pozlandırılarak kalıp elde edilmeye başlanmıştır.

Alüminyum plakalar, her iki tarafı parlak yüzeye sahip özel bir alaşımla yapılan baskı makinası ve tekniğine göre kullandıkları 0.50 ile, 0.12 mm. arasında değişen levhalardır. Bunların bu şekilde kullanılmasına imkan yoktur. Yüzeylerinin sürülen kimyasal maddeleri tutabilmesi için prülendirilmesi lazımdır. Bu prülendirme işlemine biz gren diyoruz. Ofset baskı tekniğindeki en önemli olaylardan birisidir. Grenleme işleminin de çeşitli yolları vardır. Bunlar a) bilyalı gren, b) fırça greni, c) kimyasal gren dir. Alüminyum plakaların grenleme işlemleri bittikten sonra bunların baskıya hazır hale getirilmesi lazımdır. Bu işlem iki türlü olur. A) Wipe-on ovalama sistemi. B) Hazır emülsiyon plakalardır.

BASKI

Bugün Türkiye'de her türlü baskı yapılabilmektedir. Fakat basın sanayimizde ağırlığı olan baskı türleri Tipo ve Ofset'tir. Bunların yanında Tifduruk, Flekso ve Serigraf "Delikli baskı" baskıları da kullanılmaktadır. Ancak bu baskı türlerini tipo ve ofset ile karşılaştırdığımız zaman önemli bir yer tutmaktadır.

Konumuz gazete basım sanayi olduğu için yukarıda bahsedilen baskı türlerinden sadece tipo ve ofset baskı türlerini incelemekle yetineceğiz.

TİPO: Tipo baskının diğer bir adı ise Yüksek Baskı türüdür. Şöyle ki; Baskı kalıbının, kağıda mürekkep veren yerleri yüksekte ka-

lır ve kağıda mürekkebin aktarılışı ile baskı işlemi tamamlanır. Tipo baskı makineleri Pedal ve Kazanlı olmak üzere ikiye ayrılır.

OFSET: Ofset baskı makineleri genelde ikiye ayrılırlar.

1) Tabakaya çalışan makineler : Bu tip makineler bobine çalışan baskı makinelerinin icat edilmesinden önce kullanılan ve günümüze kadar çok geniş kullanım alanı olan sistemlerdir.

2) Bobine çalışan makineler : Genelde bobine çalışan makinelere baktığımızda bu tip makinelerin hem bastıkları tiraj hem de bugün eriştikleri kalite açısından tabakaya baskı yapan makinelerle kıyaslanamayacak seviyeye eriştiğini görürüz. Bobine çalışan ofset baskı makinelerini 3 ana eleman olarak görebiliriz. 1- Baskı ünitesi, 2- Katlama ünitesi, 3- Bobin ünitesi olarak (6).

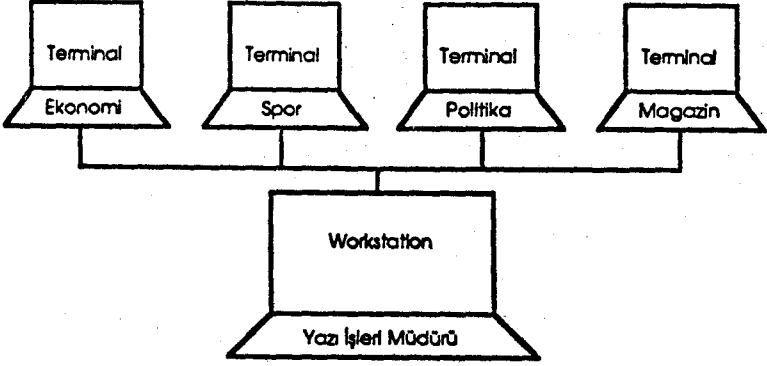
GAZETELERİN HABER VE DİZGİ SERVİSLERİNDEKİ BİLGİSAYAR TEKNOLOJİSİ

Bugün, ülkemizde ulusal boyutta günlük yayın yapan pek çok gazete ve dergi, gelişen iletişim teknolojisinin ilk uygulayıcıları olmuşlardır. İletişim çağının en büyük özelliği, sahip olduğu ve hızla gelişmeye devam eden "Teknolojisi"dir. Basın kuruluşları elbette bu bağlamda, gelişen teknolojinin ardında kalmamaya gayret göstermişler, elden geldiğince bu gelişen teknolojiyi izlemeyi ve bunyelerinde gerçekleştirmeyi başarmışlar, eğitimlerini sürekli olarak yenilemişler, uluslararası fuarlarda ve seminerlerde fikirlerini geliştirmişler ve teknolojik mantık ve anlayışlarını üst düzeyde tutmaya çalışmışlardır. Esasen teknolojiye yaklaşım, bir gazetenin yalnız teknik personeli tarafından değil, operatör ve yazı işleri kadrolarınca da benimsenmelidir. Aksi halde meydana gelecek bir uyumsuzluğu, sahip olunan teknoloji yani bilgisayar sistemi kabul etmez ve aksamalar başlar. O zaman da sistemin işe yaramaz olduğu gibi bir görünüm ya da düşünce ortaya çıkar.

Söz konusu ettiğimiz gazetelerin pek çoğu bugün "Ana Bilgisayar Birimi" olarak adlandırılan büyük bir sistem ile çalışmaktadır. Muhabirlerin önünde daktilo yerine kişisel bilgisayarlar (PC) vardır. Yazı İşleri Sekreterliğinde daha geniş kapasiteli bir sayfa düzenle-

(6) ÖZDEN SÖZER, Gazete Basın Teknolojisi ve Drupa 82'deki Gelişmeler, Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No: 1, İstanbul, 1992, s. 17-41.

me terminali (Workstation) bulunmaktadır. Muhabirlerin yazıları, sayfa mizanpaj ekranında şekillenir ve yerlerine konumlandırılır.

Sayfalara fotoğrafların girebilmesi için bir resim okuma/ değerlendirme (Scanner) cihazına ihtiyaç vardır. Eğer fotoğraflar renkli ise elektronik renk ayırma makinası (Electronic Color Scanner) da gereklidir. Fotoğraf bilgileri bu makinalardan grafik terminaline (Graphic Terminal) gelir. Burada fotoğraflar üzerinde istenilen değişiklikler, renk düzeltmeleri yapılır.

Şu ana kadar anlatılanlara ilaveten, büyük bir sistemin bir parçası olarak ayrı birer PC terminalinde hazırlanıp, hafızaya yüklenen iki işlemden biri seri ilanlar, diğeri elektronik arşivdir.

Tabii bütün birimler arasında ayrı ayrı iletişim olduğu gibi, asıl bilgilerin toplandığı yüksek kapasiteli bir ana bilgisayar (main frame) vardır. Ana bilgisayarda saklanan, Fontlar, Programlar, Parametreler gibi temel bilgilerin dışında, PC'ler de haber, dizgi, sayfa, siyah/beyaz fotoğraf, renkli resim, seri ilanlar, arşiv ve geçici bilgiler de yine ana bilgisayarda değerlendirilir ve çıkış ünitesine gönderilir.

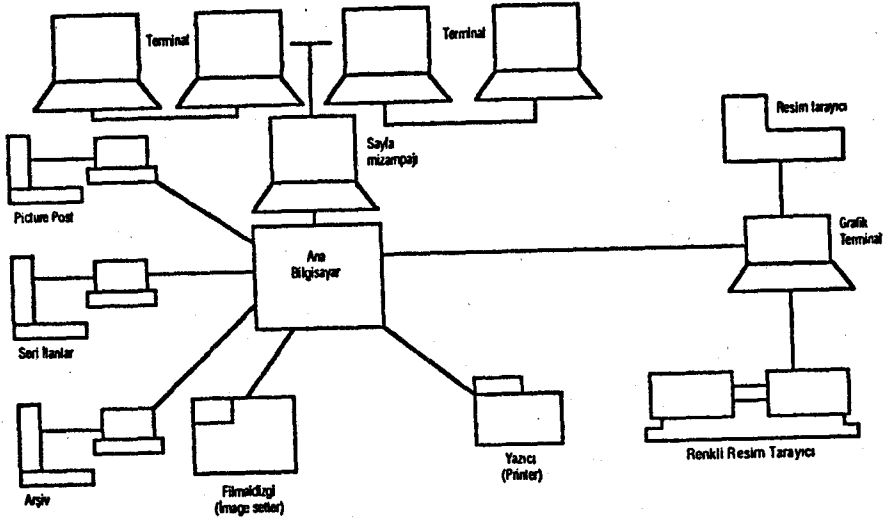
Dış dünyayla bağlantısı olan ve uluslararası haber ajanslarıyla wire service alış-verişi olan büyük tirajlı gazetelerimizin bünyelerinde buldukları fotoğraf monitörü (picture post) aracılığıyla, ekranda gördükleri 16 resimden seçim yapmaları mümkün olabil-

mektedir. Önceleri faksimile denilen yöntemle resim gönderilmek-
teydi. Yeni teknolojiye ise, özel bir bilgisayar ekranında 16'lık ka-
reler halinde sürekli fotoğraf görüntülenmekte ya da bir diğer deyi-
miyle tutulabilmektedir.

Ana bilgisayardan çıkış makinalarına gönderilen bilgiler son
şeklini almış sayfa mizanpajı halindedir. Bu makinalar (Imagesetter),
bir gazete sayfasını tam boyut olarak (40X57 cm) ve metin+resim
+grafik halinde verebilme kabiliyetine sahiptir.

Film dizgi çıkış makinalarından a) pozitif/negatif kağıt, b) pozi-
tif/negatif film alınabilir.

Baskı kalıp plakası üstüne pozlandırma yapılabilir. Önemli nite-
likler olarak şunlar sıralanabilir. a) 72 pica (305 mm) veya 180 pica
(410 mm) film genişliği, b) 6 puntodan 256 puntoya kadar karakter
büyütme, c) siyah/beyaz veya renkli resim verebilme, d) nokta yo-
ğunluğu 1000 dpi (nokta/inch 'dan başlayarak 3500 dpi (nokta/inch)'a,
e) sürat 610 mm/dakika gibi.

POSTSCRIPT SİSTEMLER

Postscript bir işletim dilidir. En önemli farkı ekranda hazırlan-
nan şeklin aynen çıkış ünitesine iletilmesidir. Kullanımı basit, sis-
tem olarak küçük, maliyeti düşüktür. Ana bilgisayarlı sistem kadar
kabiliyetli değildir. Fakat teknoloji ilerledikçe aradaki fark giderek
azalmaktadır. Bu sistemde Apple Macintosh bilgisayarları çok ge-

lişmiştir ve kullanım alanları çok yaygınlaşmıştır. PC'ler (Personel Computer) yine postscript dilinde aynı amaçla kullanılmaktadır.

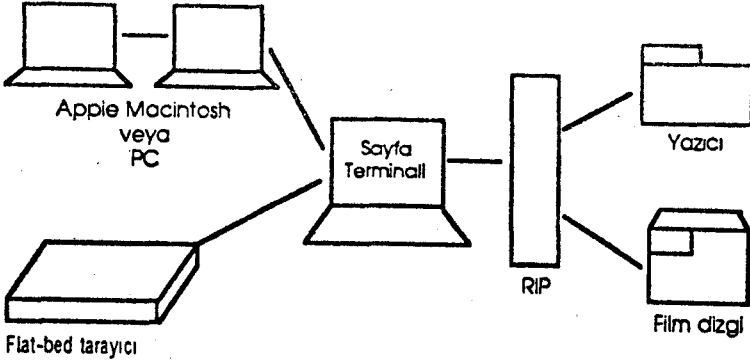
Bilgisayarlı sistemler donanım (hardware) ve yazılım (software) olmak üzere iki malzemenin birleşmesinden oluşur. Bir başka deyişle donanım sistemin dış yüzü (kasası), yazılım da iç yüzü (program) dır. Program olmadan hiçbir şey yapılamaz. İster ana bilgisayar, ister postscript sistemi olsun, ilk tuşa basarken program çalışmaya başlar. PC üreten firmalar kendi programlarını geliştirdikleri gibi sadece program üreten firmalar da vardır.

Aynı durum Apple Macintosh bilgisayarları için de geçerlidir. Bazı PC programları, Ventura, Moonstar; bazı Mac programları, Quark Xpress, Ready Set Go, Reg Time, Aldus, Mac'lar da renk ayırımı için kullanılan diğer programlar da, Photoshop ve Color Studio'dur. Görüldüğü gibi Macintosh bilgisayarları program bakımından daha üstündür. Buna bir de kullanım kolaylığı ilave edersek Apple Macintosh bilgisayarlarının neden daha yaygın olduğu kolayca anlaşılır. Tabii IBM uyumlu PC'ler de program ve kullanım bakımından sürekli gelişim halindedirler. Bu açıklamadan sonra, giriş (input) birimleri ister PC, ister Mac olsun, Postscript dilini ve uygun bazı verilerini (font) kullandığı sürece sonuç aynı olacaktır. Bu noktadan sonra sıra çıkış makinelerine (output) gelir. Bunları da şöyle sınıflandırabiliriz:

Film dizgi (imagesetter), pozlandırıcı (recorder), yazıcı (printer) dır. Sistemin tam olarak şekillendirilmesi için giriş ve çıkış ünitelerine iki cihaz daha ilave edilebilir; a) yatay resim tarayıcıları (flat-bed scanner), b) Nokta görüntü işlemcisi (RIP-Raster Image Processor).

Yatay resim tarayıcıları, küçüktür, düşük maliyetlidir, basittir fakat kalitesi yüksek değildir. Bu cihazlar, resimlerin görüntü özelliklerini ayrıntılarına kadar tarayarak sayısal değerlere dönüştürerek Macintosh'a gönderir. Ekrana gelen görüntüde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, çıkış makinası için hazırdır. Metin dizgi terminallerinden gelen verilerle birlikte sayfa mizanpajı yapılır. RIP aslında bir yazılımdır. Fakat kasasıyla birlikte sistemde yerini alır. RIP, kendine gelen bilgileri işler ve çıkış makinasına yollar. Artık hazır olan sayfa çıkışı alınabilir. RIP yine postscript dilinde çalışır. Kısaca bir işlemcidir. İşte şekilde görüldüğü gibi bir düzenlemeyle sistem tamamlanır. Çıkış makinelerinde karar verirken dikkat edil-

mesi gereken hususlar öncelikli olarak şunlardır; a) sürat, b) kalite, c) fiyat.

YAZICI

Genel olarak nokta yoğunluğu 30 dpi (nokta/inch), sayfa büyüklüğü A4 (20x28cm) ve sürat 8 sayfa/dakika olarak düşünülmelidir. Son zamanlarda, 800, 1000, 1200 dpi nokta yoğunluğunda, A3 (28x40 cm) büyüklüğünde sayfa veren yeni yazıcılar da pazarlanmaya başlanmıştır. Bu cihazlardan herhangi bir kağıda çıkış alındıktan sonra kamerada filme çekilir ve baskı kalıbına pozlandırılır. İstenirse, film yerine kullanılabilen şeffaf kağıda (polyester) da çıkış alınabilir. Fakat kalite hiçbir zaman pozitif/negatif film gibi net değildir.

POZLANDIRICI

Bu makineler sadece bir pozlandırıcıdır. Mutlaka RIP ile bağlantılı (online) olarak çalıştırılır. İçinde rulo film/kağıt vardır. Satır genişliği 72 pica (305 mm) dir. Süratlidir, kalitelidir, sorun yaratmaz, basittir. Nokta yoğunluğu yüksektir, 2400 dpi ve karakter büyüklüğü 1200 puntodur. Resim de alınabilir ama asıl metin için düzenlenmiş bir makinedir.

FİLM DİZGİ

Gerçek film dizgi makinası budur. Önemli nitelikleri:

Satır genişliği, 72 pica (305 mm) veya 108 pica (410 mm) dir. Karakter büyüklüğü, 1200 puntodur. Çıkış ürünü, pozitif veya nega-

tif film veya kağıt baskı kalıbıdır. Işık kaynağı, Laser veya LED'dir. Nokta yoğunluğu, 600-3500 dpi veya daha fazladır. Sürat, 63,3 cm-8.5 cm'dir. Kapasite, 24 Megabyte ve üstüdür. Fontlar 105 adet standart veya seçime bağlıdır. Kalite çok yüksektir.

Bu tür filmdizgi makinalarından renkli resim çıkışı da alınabilir. Ayrıca RIP ilave etmeye gerek yoktur. Çünkü RIP bu makinaların bünyesindeki. Maliyeti diğerlerine oranla daha yüksektir. Bu sistemlerin herbir birimi, aynı şebeke ağı üzerinde çalışabilmelidir. Ayrı firmalar tarafından üretilen cihaz ve makinaların birbirlerinin dilini anlayabilmeleri ve başarılı bir sonuç alabilmeleri için ortak yanlarının olması gerekmektedir. Şebeke ağı bunlardan biridir: Apple Talk, Ethernet, Novell, Centronics gibi (7).

Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu sistemler, bugün ülkemizdeki gazete ve pekçok dergide kullanılmaktadır ve diyebilirizki, bu teknolojiyi, dünyadaki diğer benzerleri arasında en gelişmiş ve en başarıyla uygulayanlarda yine ülkemizdeki bu yazılı basın organlarıdır. Öyleki, sayıları fazla olmamakla birlikte bu gazetelerde görev yapan teknik sorumlular, uluslararası üne sahip kişilerdir.

SONUÇ

Bugün, kullanılan birden çok baskı tekniği yöntemi vardır. Her baskı yöntemi kendi içinde bir kaç çeşitlilik göstermekle beraber, her yöntem kendine göre, insanlara sunulacak bilgi ve materyalleri hazırlama ve basma üstünlüklerine ve sınırlılıklarına (kapasiteye) sahiptir. Üstünlük ve sınırlılık, her baskı tekniğinin kendi içinde gelişmesi ve ilerlemesi ile doğru orantılıdır. Ancak bu arada belirtilmesi gereken önemli bir nokta varsa o da, gelişme ve ilerleme açısından genel olarak Basım Endüstrisinin, diğer büyük endüstrilerle birlikte, nükleer ya da elektronik çağ olarak tanımlandırılan bu çağı, aynı zamanda yakalamış olduğudur. Elbette günlük yaşama bu kadar yoğun olarak girmiş olan ve insan yaşamında belirleyici olacak kadar ileri giden ürünlerin somut olarak ortaya konulmasında, üretilmesinde, büyük rol oynayan Basım Tekniklerinin endüstriyel açıdan

(7) TUNÇER SEZERGİL, Çağdaş Teknolojik Gelişmeler ve Anadolu Basını, Yerel Basın Kurultayı, Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları-2, Adana, 1992, s. 124-130.

diğer endüstrilerden geriye kalması beklenemez. Ancak, bu endüstrinin kendi içinde çok hızlı ve diğerlerine zaman zaman liderlik edecek düzeydeki gelişmeler ve değişmeler içinde olması, Basım Endüstrisinde çalışan pek çok insan için de bu ani ve hızlı gelişmeye ayak uydurma açısından acı bir tecrübe olduğu da, söz konusu gerçekler arasındadır. Basım Tekniğindeki 4-5 yüzyıllık köklü geleneklere dayanarak, gelişen teknolojiye karşı konulamayacağı, artık istenen teknik vasıfların hızla değiştiği, pek çok teknik elemanın kendisini yenilemesi ve teknolojiyi öğrenmesi gerektiği, aksi takdirde bu teknoloji ile birlikte yaşayamayacağı gerçeği de ortaya konulmuş ve bu tartışma çoktan bitirilmiştir.

Elbette gelişen teknoloji iş kolaylığı ve sürati getirmekle birlikte, öte yandan göz ardı edilmemesi gereken bireysel, grupsal ve daha ilerisinde toplumsal sorunları da birlikte getirmiştir. Bir bakıma insanoğlu kendi sonunu da bu sahip olduğu ve hızla geliştirdiği teknoloji ile hazırlamaktadır. Teknoloji gelişmekte ancak bireysel kültür buna paralel, aynı değer ve nitelikte gelişmemektedir. Gelişen teknoloji bireysel yalnızlığı, tembelliği, iletişimsizliği de beraberinde getirmektedir. Bir Kitle İletişim Aracında çalışan birey kendi servisinde dahi diğer çalışanlarla büyük bir iletişimsizlik içinde yaşamını sürdürebilmekte, bunu başarabilmektedir. Personal Com-pütürlerle, büyük gizlilik içinde ve bireysel olarak sürdürülen çalışmalarla, tartışmadan, bir iş ortamını ve bu ortamın kültürünü yaşamaktan uzak birey, ağırlaşan yaşam koşullarının etkisiyle nasıl yalnız ve iletişimsiz kalmasın ki... Teknoloji bireysel yaşamı kolaylık ve hız açısından hafifletirken öte yanda da toplumsal yaşamını, paylaşımaya dönük yaşamı ağırlaştırmakta, zorlaştırmaktadır. Yalnız kalan birey bir süre sonra sahip olduğu değerleri de yitirebilmekte, yozlaşan dejenere olan birey, içine girdiği toplumsal yaşamda kendi gibi bireylerle karşılaştıkça dejenere toplulukların da oluşmasında temel taşlarından biri olmaktadır. Bir diğer deyimiyile, Teknoloji insan yaşamının güzelleşmesinin yanısıra eş değer olarak bozulmasına da neden olmaktadır.

Diğer gelişmiş ülkelere nazaran, teknolojiyi toplumsal yaşama aktarma ve kullanma konusunda onlara liderlik yapabilecek düzeyde teknolojiyi bünyesine alan insanımız, kurumlarımız (basın gibi), aslında toplumsal gelişmeleri ve yaşanması gereken kimi tecrübeleri yeterince yaşamadan, hazmetmeden bunları kabul etmiş ve kullanmıştır. Sonuçta dünyadaki en gelişmiş basın teknolojisini kulla-

nan bir ülke olmamıza rağmen yine de bu teknoloji içerisinde hazırlanan o yayınları okutamayan, okumayan bir ulusla karşılaşmaktadır. Bunun nedenlerini çok da fazlaca sorgulamak, araştırmak gereği de bu durumda kalmamaktadır.

Kısaca, Teknolojiye elbette sırt çevirme hayır, onu kullanmaya elbette evet demekteyiz. Ancak sahip olunan toplumsal yapı ve değerleri de göz ardı etmek ve sanki bu teknoloji için var olması gereken zemin hazırmiş gibi hareket etmeye de hayır demekteyiz. Bir takım sermaye çevrelerine açılacak pazar ortamı için bir ulusun okuma kültürü, yazma kültürü, düşünme kültürü feda edilemez. Bu ülkeye ihtiyaç duyduğu alanlarda yapılabilecek harcamalar için kullanılacak döviz, çok büyük oranlarda bu teknoloji hevesine, yurt dışına akıtılmış ve akıtılmaktadır. Karşılığında ise olumlu yönde elde edilen sosyal gelişmeler, medeniyete yönelik gelişmeler, yok denecek kadar az olmuş ve hatta teknolojik olanaklar dahi dejenere edilerek amaç dışı kullanılmıştır. Gelişen baskı teknolojisi çıplak kadinı en ince ayrıntıları ile sayfalara yansıtabilmiş ama bu teknoloji maalesef bu ülkenin insanının çoğunda bireysel düşünce gücünü, duygu ve kanaat paylaşma ortamını yaratamamıştır. Aksine düşünen, duyarlı beyinlere karşı tahammülsüzlüğü, saldırı duygu ve düşüncelerini de körüklemiştir.

KAYNAKÇA

- 1- NAHİDE GÖKALP, Basın Yoluyla Tanıtımın Etkileri, Düşünceler, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi, İzmir, Şubat 1990.
- 2- ANTHONY SMİTH, Goodbye Gutenberg, The Newspaper Revolution Of The 1980's, Oxford University Press, Newyork-Oxford, 1980.
- 3- TUNÇER SEZERGİL, Çağdaş Teknolojik Gelişmeler ve Anadolu Basını, Yerel Basın Kurultayı, Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları: 2, Adana, 1992.
- 4- ANTHONY SMİTH, Newspaper and Democracy, The Massachusetts Institute Of Technology Press, 1980.
- 5- ÖZDEN SÖZER, Gazete Basım Teknolojisi ve Drupa 82'deki Gelişmeler, Hürriyet Vakfı Yayınları No: 1 İstanbul, 1982.